

Ochrana krajiny

Petr Birklen

Kurz CŽV - Aktuální trendy v ochraně přírody

Krajina – co to je?

Krajina je pojem srozumitelný, avšak obsahově labilní ...

Neexistuje úhel pohledu na krajinu, který by ji dokázal plně vysvětlit, není proto k dispozici ani jednotná koncepce jejího zkoumání.

Krajinu vnímají jednotlivé obory různě jako území (geologie, územní plánování...), systém (ekologie, teorie systémů...), prostor (geometrie, umění, filosofie...)

Člověk se cítí dobře v krajině naplněné pro něj srozumitelnými významy-hodnotami...

Krajina je vždy vnímána pouze v mezích lidského vnímání.

Krajinu chráníme, protože...

...je hezká.

...cítíme s v ní dobře.

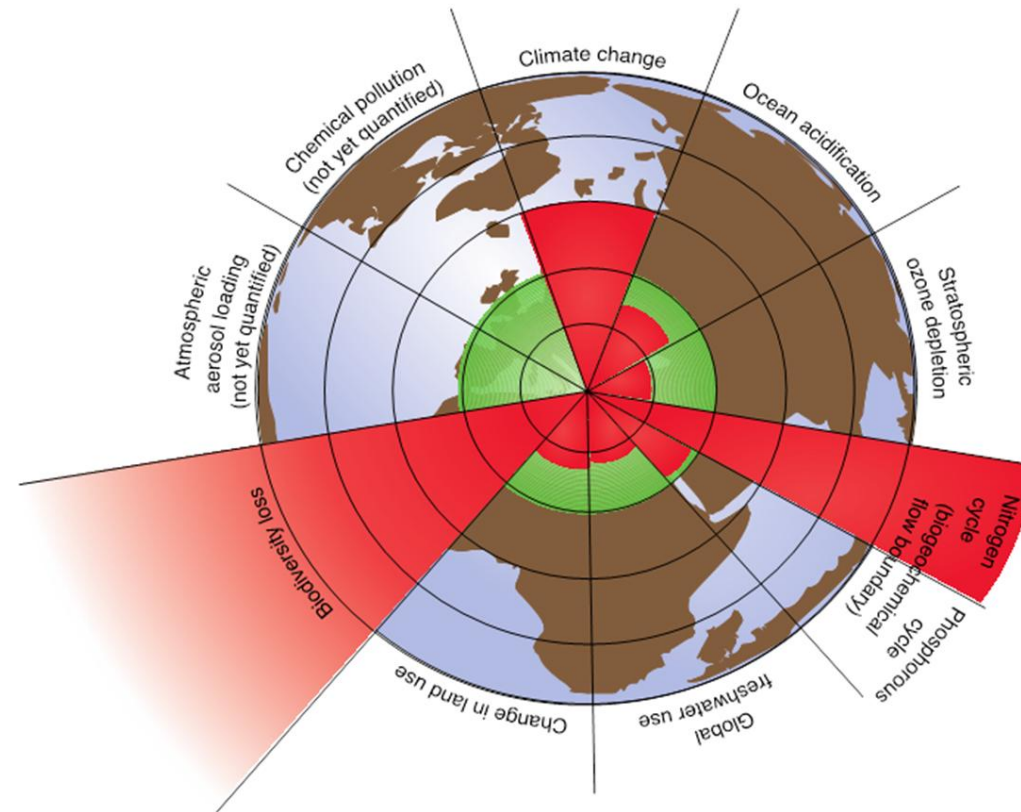
...máme ke krajině vztah.

Josef Lada: Triptych s českou krajinou. (1934)

Krajinu chráníme, pretože...

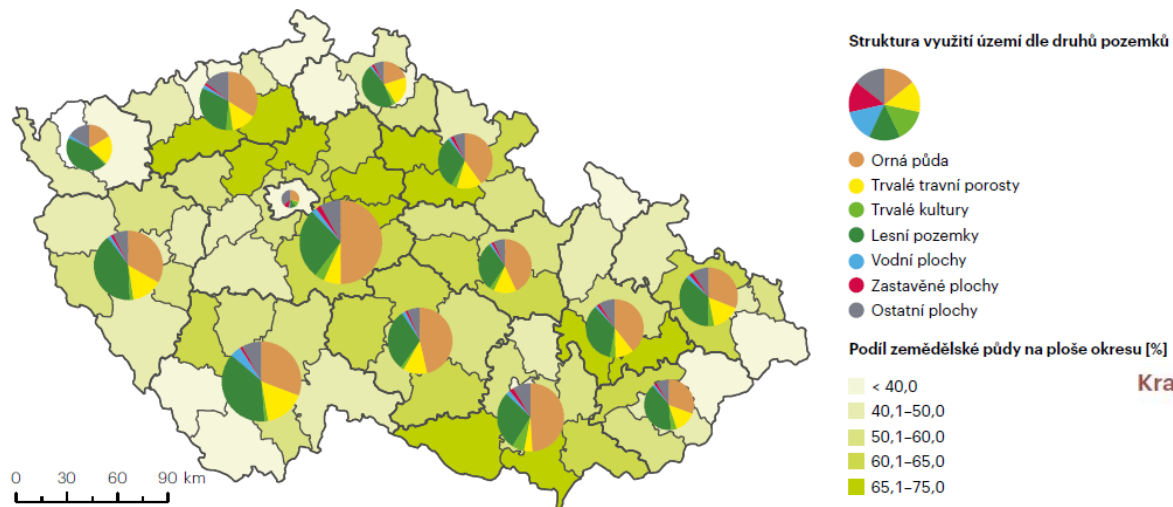
“PLANETARY BOUNDARIES”

Source: Rockström et al 2009a)

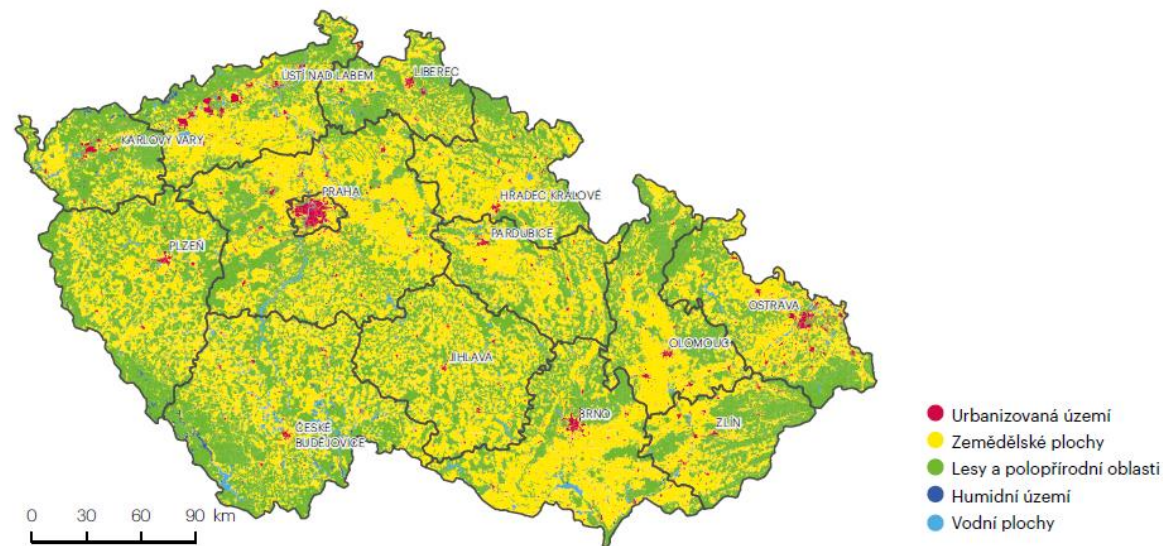
Krajinu chráníme, protože...

Struktura využití území v krajích ČR a podíl zemědělské půdy na ploše okresu [%], 2016

Kulturní krajina

Krajinný pokryv dle databáze CORINE Land Cover v krajích ČR, 2012

Divočina tvoří pouze 0,3 % rozlohy ČR

Data pro období 2013–2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: CENIA, EEA

Krajinu chráníme, protože...

- chceme zachovat její hodnoty
 - Biodiverzita
 - kulturní a historické hodnoty
- chráníme sami sebe
 - eliminace rizik
 - identita
- Potřebujeme její funkce
 - ekosystémové služby

Krajinu nutně nechráníme před něčím/někým, ale pro něco/někoho.

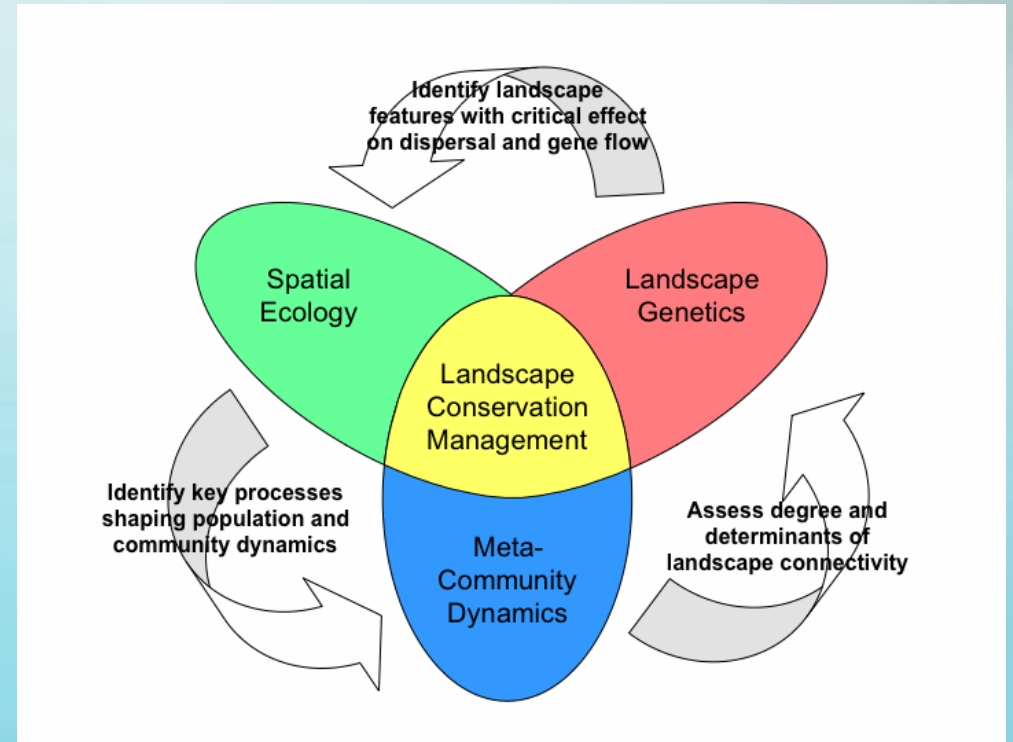
Aktuální otázky – kde je problém...

- Prostorová pestrost
 - Pestrá krajinná struktura
 - Pestrý management
- Hrozby
 - Schopnost krajiny vyrovnávat se s výkyvy
- Konektivita
 - propojení hodnotných částí krajiny
- Lidé
 - podpora veřejnosti
 - zájem o dění v krajině

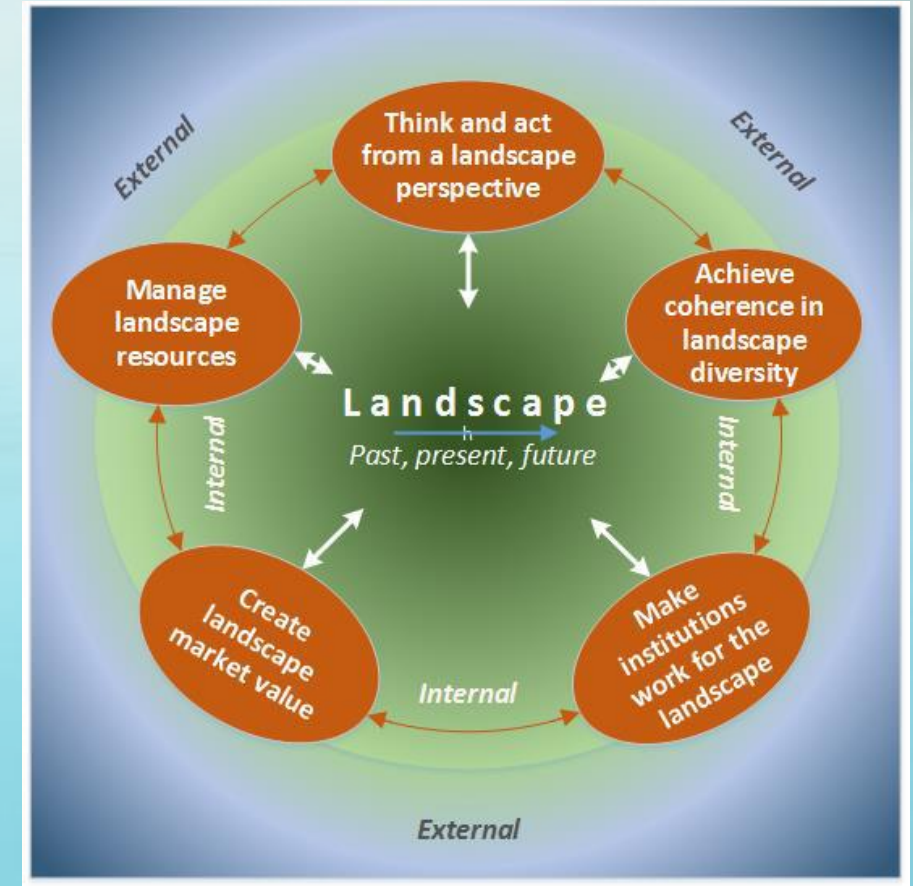
Aktuální otázky – co je třeba...

- Přenos aktuálních poznatků
 - např. prostorová ekologie, ekosystémové služby, ekologie globálních změn...
 - Institucionální podpora
 - využití programů výzkumu (TAČR BETA 2 – 374 mil. Kč pro MŽP, 23 % rozpočtu programu)
 - implementace výsledků!

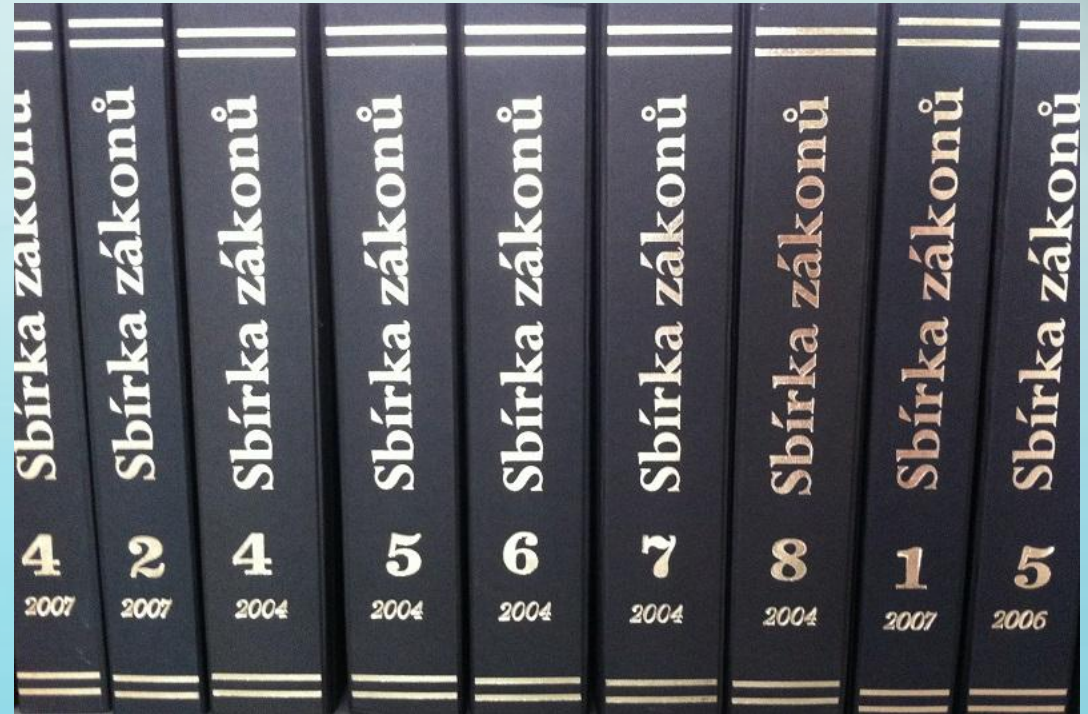
Aktuální otázky – co je třeba...

- Vize
 - co v krajině chránit (účel)
 - kde to chránit a s jakým očekávaným výsledkem
 - jak to chránit
 - Budovat kapacit pro efektivní správu krajiny
 - Propojování institucí, sdílení informací
 - systematický management aktérů (stakeholders)

Aktuální otázky – co je třeba...

- Funkční legislativa a její aplikace
 - ve vztahu k účelu (zejména ZOPK)
 - transparentní výkon státní správy
 - Rozhodování na základě relevantních informací

Aktuální otázky...co je třeba

- Dotace, které pomáhají a neškodí
 - podpora tam, kde působí – znát potřeby a efekty
 - změna systému zejména (ale nejen) zemědělských dotací

Základní potřeby

- Aktivovat stakeholdry a širší veřejnost
 - spolutvůrci krajiny a její vize
 - Umění komunikace

Ochrana krajiny u nás – politiky a strategie

- Strategický rámec Česká republika 2030
- Státní politika ŽP (aktualizace 2016)
- Státní program ochrany přírody a krajiny (2009)
- Strategie ochrany biologické rozmanitosti (2016)

Dobře víme, co se chce v nadřazených a jiných strategiích, ale víme, co potřebuje naše krajina?

Víme jak do procesu vtáhnout významné hráče, jak přípravu dokumentů komunikovat?

- **Mezinárodní právo**
 - **Politiky a strategie EU + ČR**
 - **Národní legislativa a strategie**
 - **Vlastníci, samosprávy, občanská společnost**

- Mezinárodní právo
 - Politiky a strategie EU + ČR
 - Národní legislativa a strategie
 - Vlastníci, samosprávy, občanská společnost

- Mezinárodní právo
 - Politiky a strategie EU + ČR
 - Národní legislativa a strategie
 - Vlastníci, samosprávy, občanská společnost

Realita ochrany krajiny - ZOPK

Základní principy

- Druhovou ochranu nelze zajistit bez zachování, ochrany a péče o vhodné biotopy a přírodní ekosystémy.
- Obecná ochrana přírody a krajiny je komplementární ke zvláštní ochraně vybraných částí a nelze od sebe oddělit.

Realita ochrany krajiny - ZOPK

Obecná ochrana

- prosazování a rozvíjení tvorby a ochrany ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny.
- je zabezpečována především spoluúčastí orgánů ochrany přírody a krajiny v procesu územního plánování, stavebního řízení, při koncepci a realizaci lesních hospodářských plánů, ochraně půdního fondu, při pozemkových úpravách, vodohospodářských úpravách či při různých rekultivačních nebo revitalizačních aktivitách.
- nezbytným předpokladem ochrany krajiny je intenzivní mezioborová a meziresortní spolupráce

Realita ochrany krajiny - ZOPK

Zákon o ochraně přírody a krajiny

Obecná ochrana územní

- ÚSES
- VKP
- *Ochrana významných funkcí lesa*
- *Přechodně chráněná plocha*

Ochrana hodnot krajiny

- Krajinný ráz
- Přírodní park

Realita ochrany krajiny - ZOPK

ÚSES

...je koncepční nástroj ochrany krajiny.

Ochrana přírody plánuje: „vymezení místního, regionálního i nadregionálního systému ekologické stability stanoví orgány ochrany přírody v plánu systému ekologické stability.“

Zpracovávání plánů i projektů systému ekologické stability provádějí odborně způsobilé osoby ve smyslu zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Česká komora architektů byla dne 7. 6. 1994 pověřena Ministerstvem životního prostředí udělováním autorizace.

Realita ochrany krajiny - ZOPK

ÚSES

Územní plánování aktivuje – schvaluje – ÚSES vymezením v ÚPD (ÚP, ZÚR)

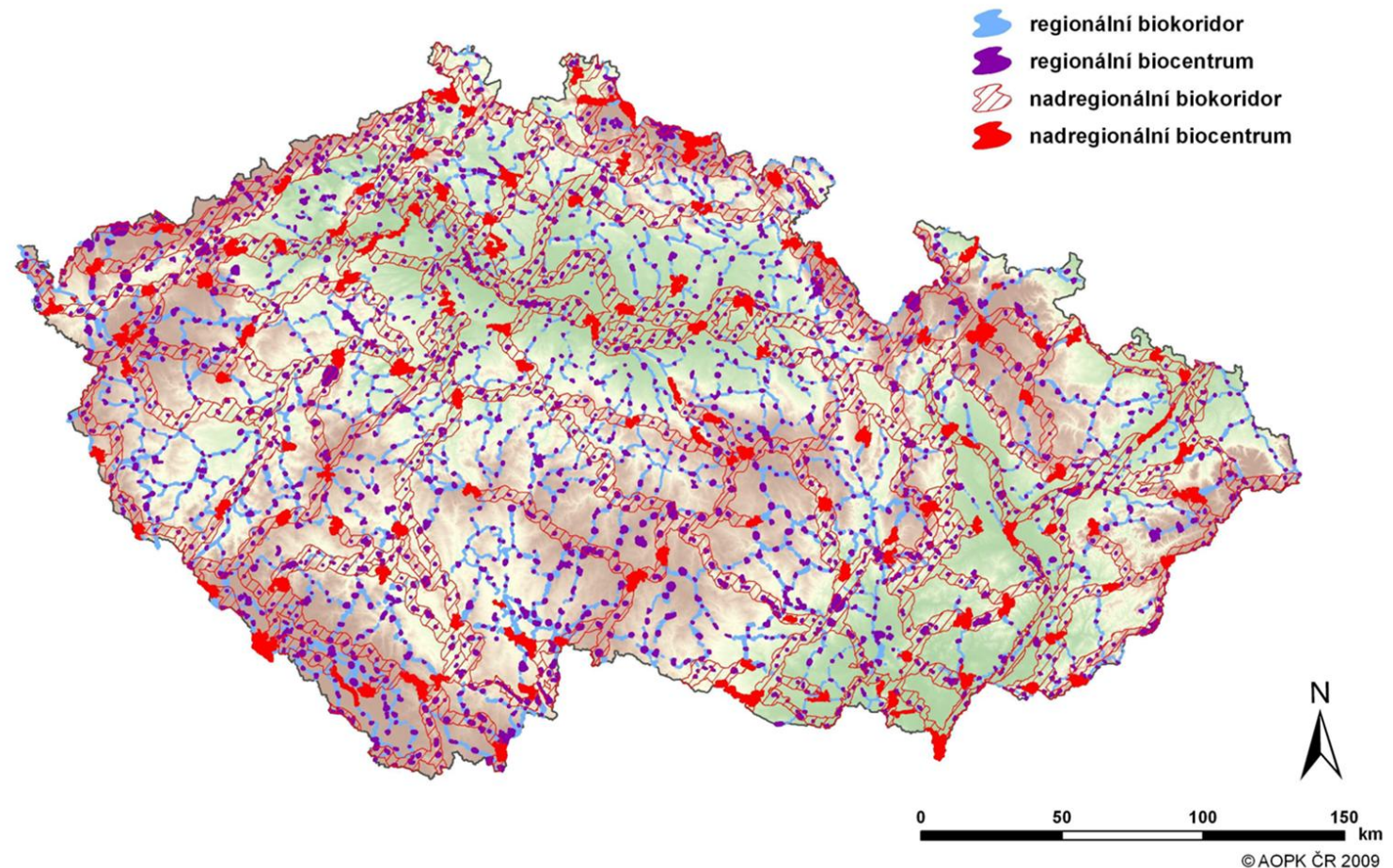
Platné vymezení ÚSES je pro účely ÚP poskytováno jako ÚAP (jev č. 21), plán ÚSES je (může být) poskytován pouze jako koncepční vrstva (jev 119).

Nekonsenzuální vymezení ÚSES v ÚP je jedním z častých zdrojů rozporů a ovlivňuje potenciální funkci ÚSES.

Realita ochrany krajiny - ZOPK

ÚSES

Od roku 1992 bylo na území ČR vymezeno asi 50 000 biocenter a 85 000 biokoridorů nadregionálního, regionálního a lokálního významu na ploše celkem 21 525 km² (27% rozlohy ČR)

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Co nám ÚSES dal?

- uznávanou ekologickou sít', několik zajímavých realizací a prostor pro diskusi

Stačí to?

- do jaké míry přispívá ÚSES k zajištění funkcí krajiny?

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Slabiny ÚSES:

- existuje zatím především na papíře
- formální přístup, chyby

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Slabiny ÚSES:

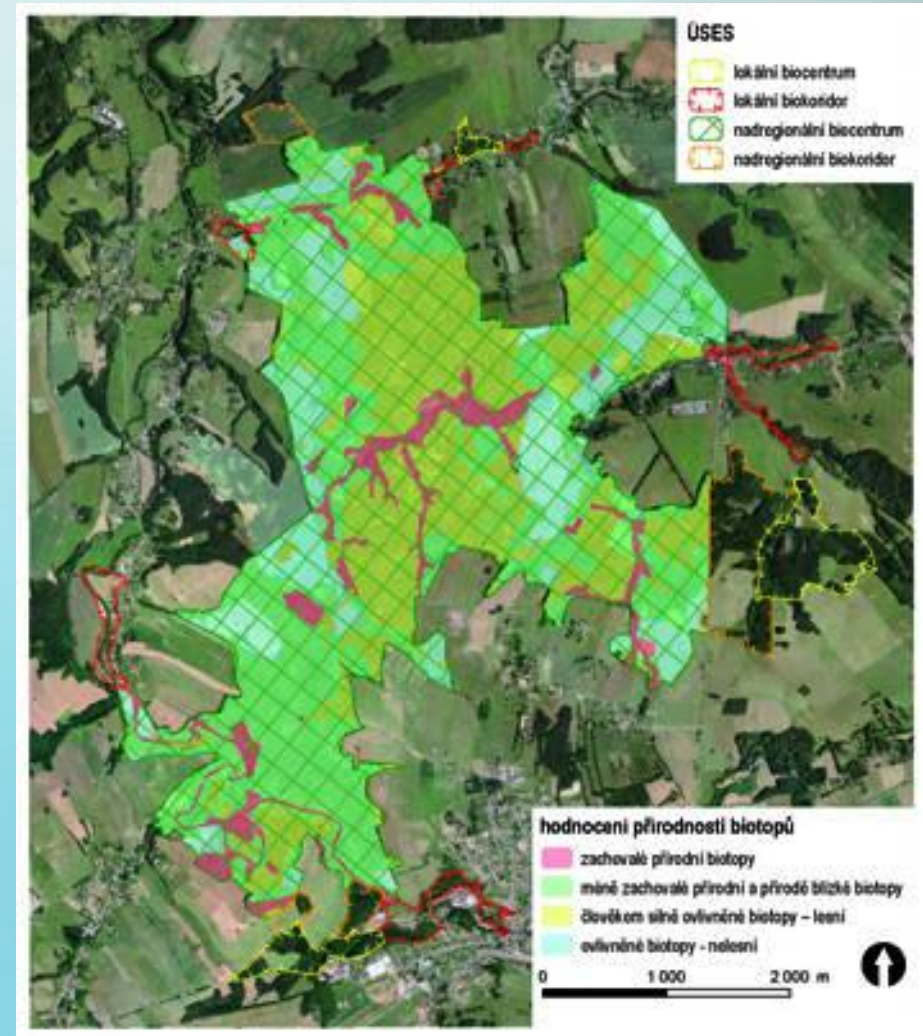
- Realita realizace
 - Předpokládané náklady cca 500 mld. Kč
 - Dnes investovány jednotky miliard
 - Způsob realizace
 - lesnické výsadby
- Management?

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Slabiny ÚSES:

- Jen velmi konzervativně reaguje na dalšími požadavky ochrany krajiny (fragmentace, vodní režim, druhová ochrana apod.) – nová metodika?
- Upřednostňuje potenciální přirozenou vegetaci

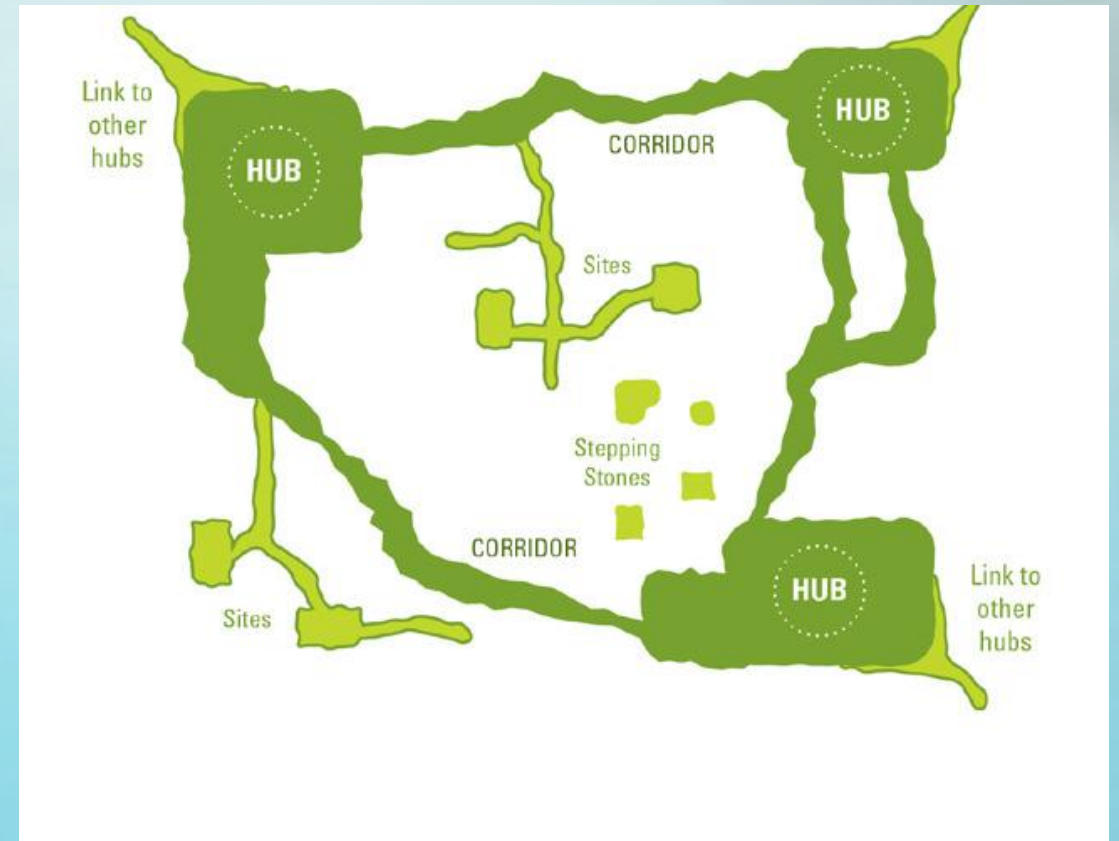
Realita ochrany krajiny – ZOPK

Slabiny ÚSES:

- Chybí nástroje evidence
- Vyhodnocování ÚSES

Co dál?

- Změna přístupu?
- Integrace ÚSES do širšího funkčního konceptu např. zelené infrastruktury?

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Taxativně vyjmenované VKP (VKP ze zákona)

- a. lesy (33% rozlohy státu),
- b. vodní toky a jejich údolní nivy (2,5%),
- c. jezera a rybníky (1%),
- d. rašeliniště (0,35%),

Realita ochrany krajiny – ZOPK

VKP

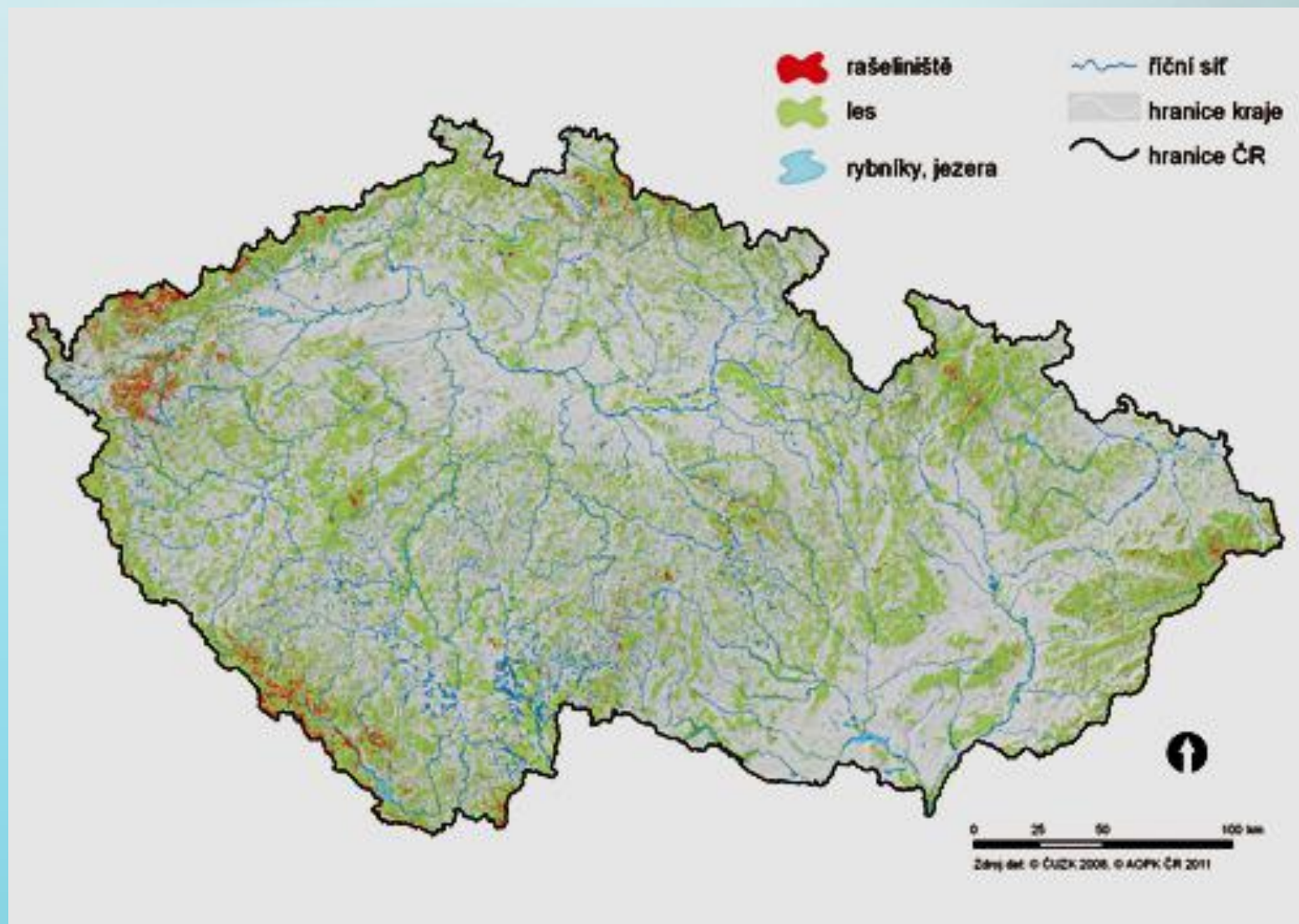
Fakultativně vyjmenované VKP:

zejména mokřady, stepní trávníky, remízky, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy, dále pak cenné plochy sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků.

Registrace VKP

Realita ochrany krajiny – ZOPK

VKP v ČR

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Je nutné si ujasnit, jakou roli VKP sehrávají v ochraně krajiny.

- Ekologicko-stabilizační funkce?
 - Co to je?
- Nepomohl by více koncept registrovaných VKP
 - Ujasnit kde a proč?

Dnešní slabiny:

- Chybí prováděcí předpis k ochraně VKP
- Nejasné vymezení některých VKP (údolní niva)
- Formalizace stanovisek k zásahům do VKP

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Krajinný ráz

- Již v roce 1920 jej zmiňuje zákon přídělový č. 47/1920 Sb. a v roce 1948 zákon scelovací č. 47/1948. Teprve v roce 1992 došlo k jeho opětovnému zavedení do české legislativy.
- Krajinný ráz je možno definovat jako typický obraz krajiny, který je tvořen určitými specifickými charakteristickými znaky a který vzešel v průběhu historie ze vzájemného působení přírodních podmínek a lidských aktivit v daném území.
- Harmonická krajina je v podstatě nezáměrným produktem života společnosti, odráží po staletí získávanou zkušenost tradičního zemědělství a tradiční vzorec sídelní struktury.

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Krajinový ráz - ochrana

Krajinový ráz je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu a jakékoli zásahy mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování tzv. zákonných kritérií ochrany krajinového rázu, tj. významných krajinových prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítka a harmonických vztahů v krajině

Ochrana KR se vztahuje na celé území státu (včetně ZCHÚ a lokalit NATURA 2000) s výjimkou území určených k obraně státu a na činnosti konané v souvislosti se správou státních hranic.

Hodnotit KR v zastavěném území? Kdy?

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Krajinový ráz – ochrana

Posouzení vlivu na krajinový ráz je vždy věcí úvahy správního úřadu, posudek je pouze podklad (zkoumá skutkovou podstatu KR).

Posouzení vlivu:

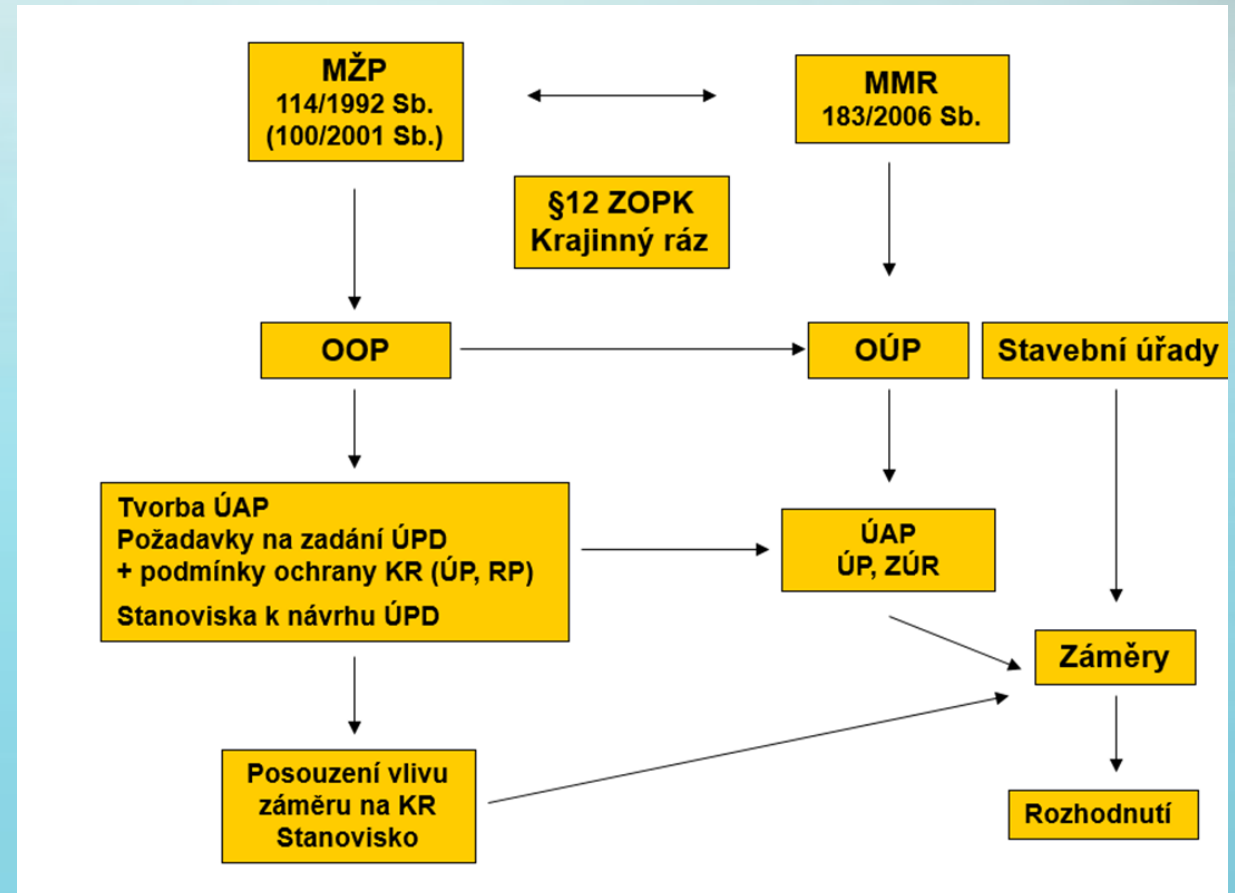
- Preventivní
- Případové

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Krajinový ráz – zajištění ochrany
ve vztahu k ÚP

- Preventivní hodnocení pro účely ÚPD není zatím rozšířeno

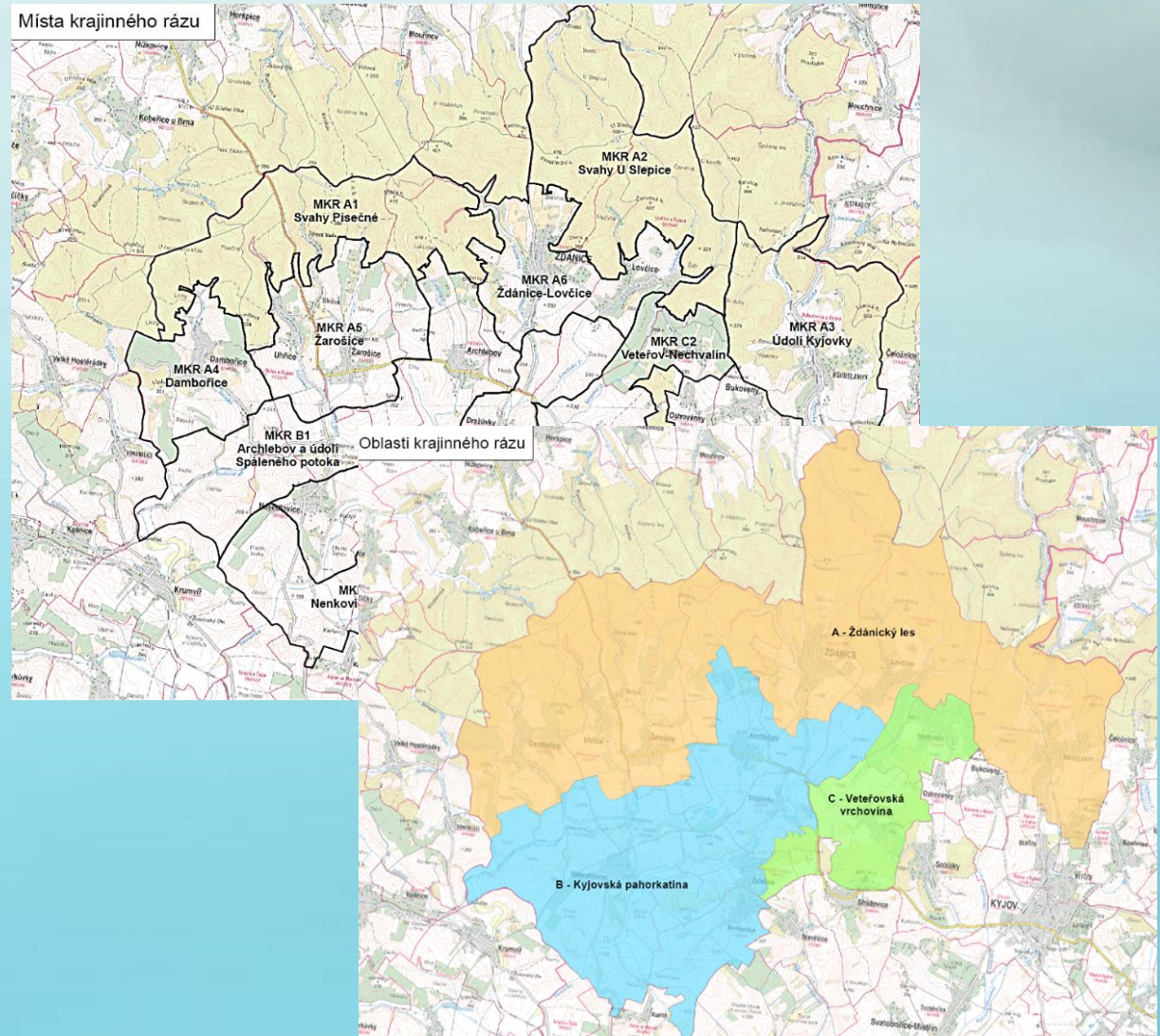

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Krajinný ráz – ochrana

Uplatnění podmínek ochrany KR v ÚP

- Poskytování jako ÚAP (jev 17 a 18) – výsledek tzv. preventivního hodnocení KR
- Přispívá k předvídatelnosti podmínek ochrany KR v území
- Dbát na formulaci jasných a uplatnitelných limitů!

Realita ochrany krajiny – ZOPK

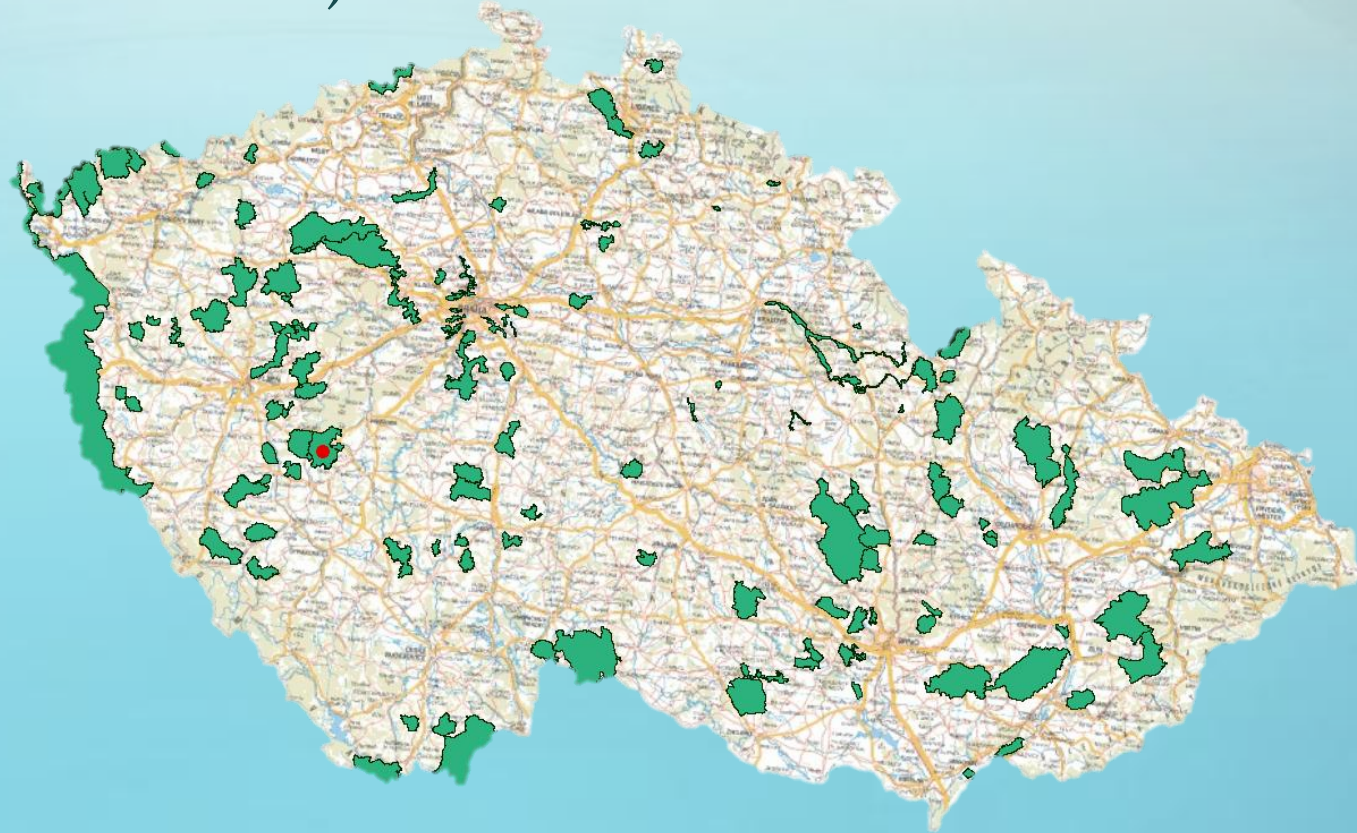
Rázovitost krajinného rázu...

- Nejednotnost metodik
- Chybí prováděcí předpis. Je nutný?
- Problematická kvalita i uplatnění posudků, chybí autorizace
- Nadužívání nástroje

Realita ochrany krajiny – ZOPK

Přírodní park

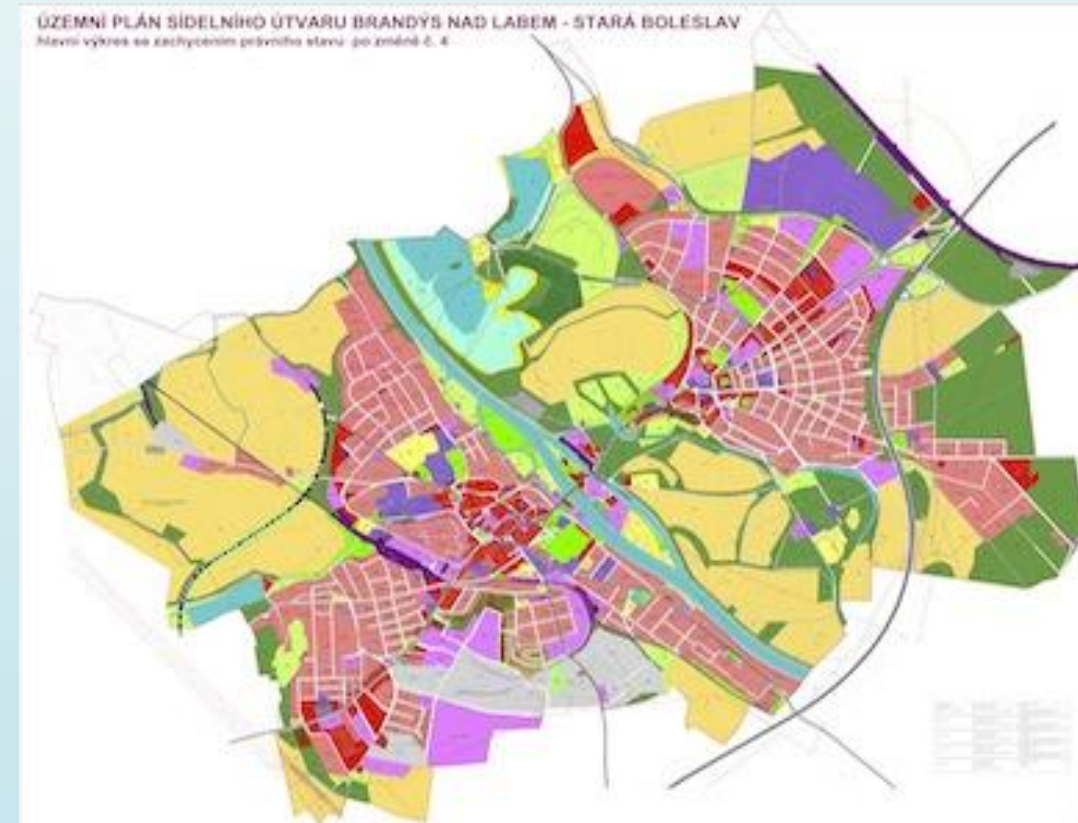
- Krajinu s výrazně soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami mimo zvláště chráněná území je možno chránit zřízením přírodního parku (KÚ) .
- Svou podstatou má Přírodní park blízko k CHKO a Krajinné památkové zóně.
- Není jasné, zda a jak o PP pečovat.

Realita ochrany krajiny – ÚP

Krajina v územním plánu – úkoly ÚP

- Sledovat stav a vývoje spravovaného území
- Shromažďovat informace o území, analyzovat je a hodnotit
- Pečovat o rozvoj území prostřednictvím stanovení funkčního využití a prostorového uspořádání území s cílem vyváženého (udržitelného) územního rozvoje
- Stanovuje podmínky pro tento účel (využitelné i při rozhodování v území)
- Chrání ty hodnoty, na nichž se společenství spravovaného území dohodne

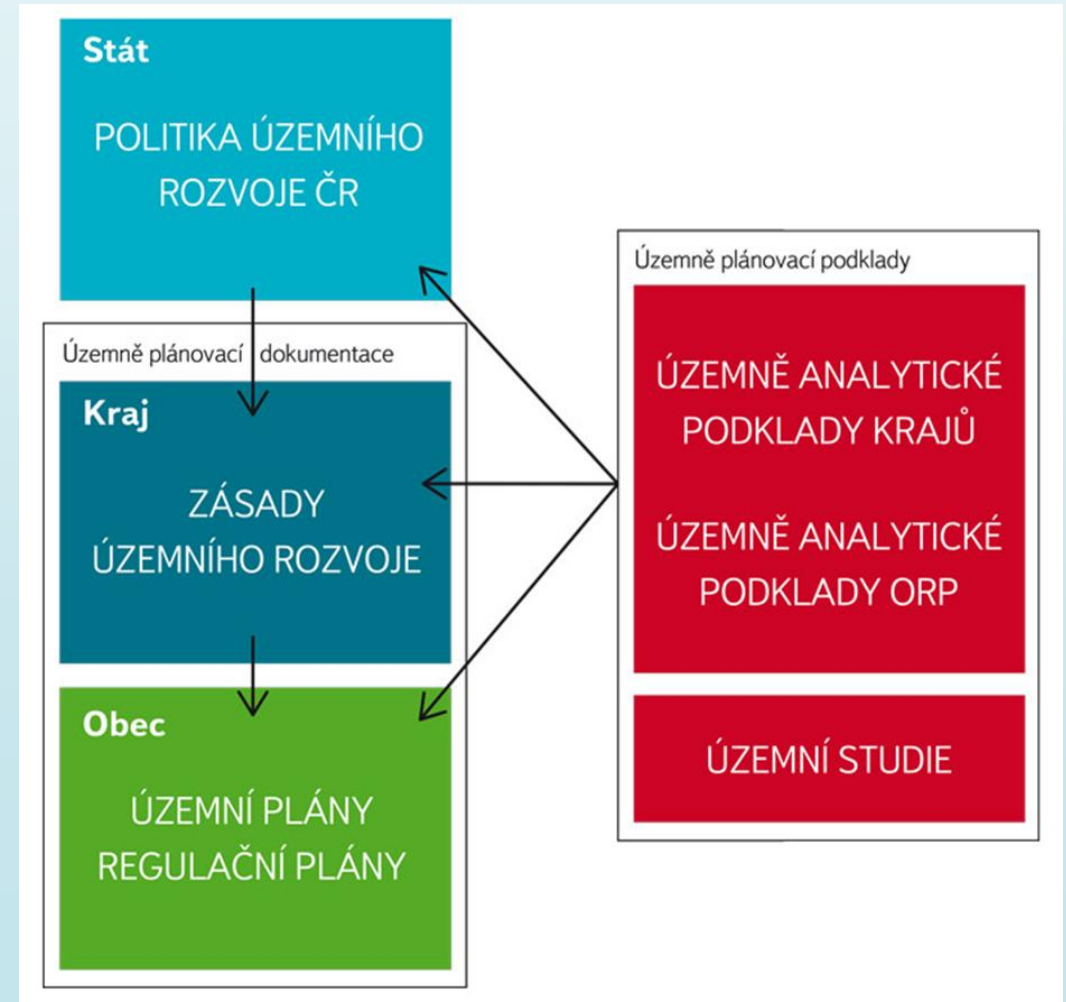

Realita ochrany krajiny – ÚP

Krajina v územním plánu – nástroje
ÚP

Principy:

- *Co nejméně omezovat a bránit přirozenému vývoji územního celku.*
- *Vytvářet dostatečně stabilní a při tom pružný rámec pro rozhodování v území a motivovat k hledání nových řešení.*

Realita ochrany krajiny – ÚP

Krajina v územním plánu

Uplatnění zájmů ochrany krajiny (ÚAP):

- ÚAP
 - ÚSES
 - VKP (především registrované)
 - Přírodní park
 - Místa a oblasti KR
 - Dálkový migrační koridor (!)
 - Další (jev 119)
- Územní studie krajiny (!)
- ÚP
 - ZÚR – Cílové charakteristiky krajiny

Realita ochrany krajiny – ÚP

Krajina v územním plánu

- Územní plánování poskytuje ochraně přírody oporu pro zajištění zájmů v území.
- Ochrana přírody může usměrnit rozvojové aktivity v území (vyvažovat směry rozvoje v území)
- Územní plánování vytváří podmínky pro naplňování cílů a záměrů ochrany přírody (v územní hierarchii ÚP)

Je nutné využívat nástroje, pomocí kterých lze požadavky účinně uplatnit.

Realita ochrany krajiny – ÚP

Nevýhody

- Pouze funkční využití území (nelze řešit hospodaření a detail náležející jiné dokumentaci např. regulačnímu plánu)
- Nedostatečná (neúplná) data
- Nevyjasněnost pojmů (zejména v oblasti krajiny v ÚP)
- Formální řešení krajiny (absence odborníků při řešení krajiny)

Realita ochrany krajiny – ÚP

Krajina v územním plánování

Územní studie krajiny

- Komplexní dokument, který se zabývá nezastavěným územím (krajinou) v celém správním obvodu obce s rozšířenou působností.
- Primárně se ÚSK zpracovává pro účely územního plánování.
- obcím slouží jako podklad pro řešení krajiny v nových územních plánech nebo jejich aktualizacích - v územních plánech je nyní věnována intenzivní pozornost především zastavěnému území,
- ORP slouží k aktualizaci územně analytických podkladů.

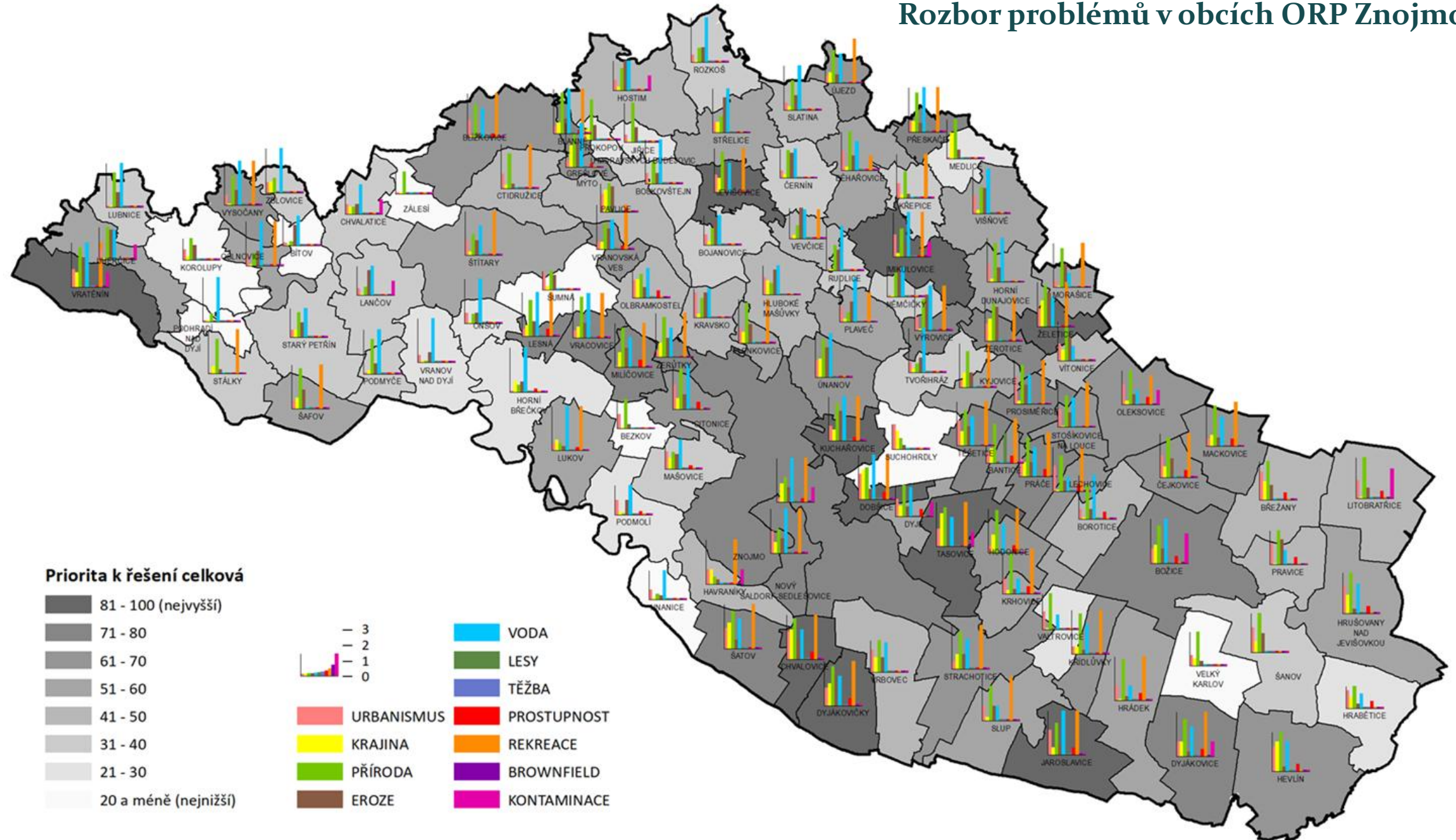
Realita ochrany krajiny – ÚP

Krajina v územním plánování

Územní studie krajiny (ÚSK)

- ÚSK poskytuje také celou řadu dalších podkladů a výstupů využitelných například pro:
 - rozhodování v území (ochrana přírody, vodoprávní úřad, ochrana ZPF a další)
 - přípravu komplexních i menších záměrů
 - pro koordinaci dalších aktivit v území (například komplexních pozemkových úprav).

Rozbor problémů v obcích ORP Znojmo

Administrativní členění území

- hranice ORP
- hranice obce

Hlavní třídy využití území a konfigurace terénu

- vrstevnice
- vodní tok
- vodstvo
- lesy
- zastavěné území (půda - převážně zastavěná)

Rozvojové plochy

- zastavitelná plocha
- plocha změn v krajině

kódy změn využití území:
B...plochy bydlení
SO...plochy smíšené obytné
R...plochy rekreace
O...plochy občanského vybavení
TI...plochy technické infrastruktury
TN...plocha těžby nerostů
TO...plocha pro nakládání s odpady
V...plochy výroby
SV...plochy smíšené výrobní
D...plochy dopravní infrastruktury
PV...plochy veřejných prostranství
E...plochy přírodní
W...plochy vodní a vodohospodářské

Prostorové uspořádání krajiny a krajinný ráz, ochrana a rozvíjení estetických kvalit krajiny, zásah krajiny do sídel

- rizikové rozhraní sídla a krajiny

KrO A1: krajinné okrsky

kódy krajinných okrsků:
KrO A1 - Svalhy Plesně
KrO A2 - Svalhy U Slepice
KrO A3 - Údolí Kyjovky
KrO A4 - Dambůvice
KrO A5 - Žarošice
KrO A6 - Ždánice-Lovčice
KrO B1 - Archlebov a údolí Spáleného potoka
KrO B2 - Nasedlovice a údolí Trkmanky
KrO B3 - Nerstovice-Karlov
KrO C2 - Věteřov-Nechvalín
KrO C1 - Babi hora

Ochrana vod a optimalizace vodního režimu krajiny

- lapač splavenin
- stabilizace dráhy soustředěného odtoku
- průleh, příkop
- zasakovací pás
- hrázka, bezodtoká mez
- retenční prostor
- poľní cesta

Hospodaření v území

- vyloučení pěstování erozně nebezpečných plodin
- agrotechnické opatření
- agrotechnické opatření + vyloučení
- pěstování erozně nebezpečných plodin
- trvalý travní porost
- ochranný sad / ochranná vinice

Obnova, zachování a rozvíjení přírodních hodnot, ekologické stability a ochrana biodiverzity

- řešit vzájemné propojení tras BK na hranicích k.ú.
- provést revizi přípustné délky trasy biokoridorů
- odstranit zdvojení tras biokoridorů v návrhu ÚP sousedících obcí
- převzít trasu NRBK K138T do ÚP
- návrh na doplnění interakčních prvků
- návrh na doplnění lokálního biokoridoru

návrh ochrany a rozvoje hodnot krajiny a využití krajinných potenciálů

kódy návrhu ochrany a rozvoje hodnot krajiny a využití krajinných potenciálů:
A - segmenty krajiny s nutností ochrany hodnot krajinného rázu a jedinečnosti charakteru
B - segmenty krajiny s nutností minimalizace negativních vlivů ohrožujících krajinný ráz krajiny a jedinečnost jejího charakteru
C - segmenty krajiny s možností rozvíjení krajinně-estetické atraktivity krajiny

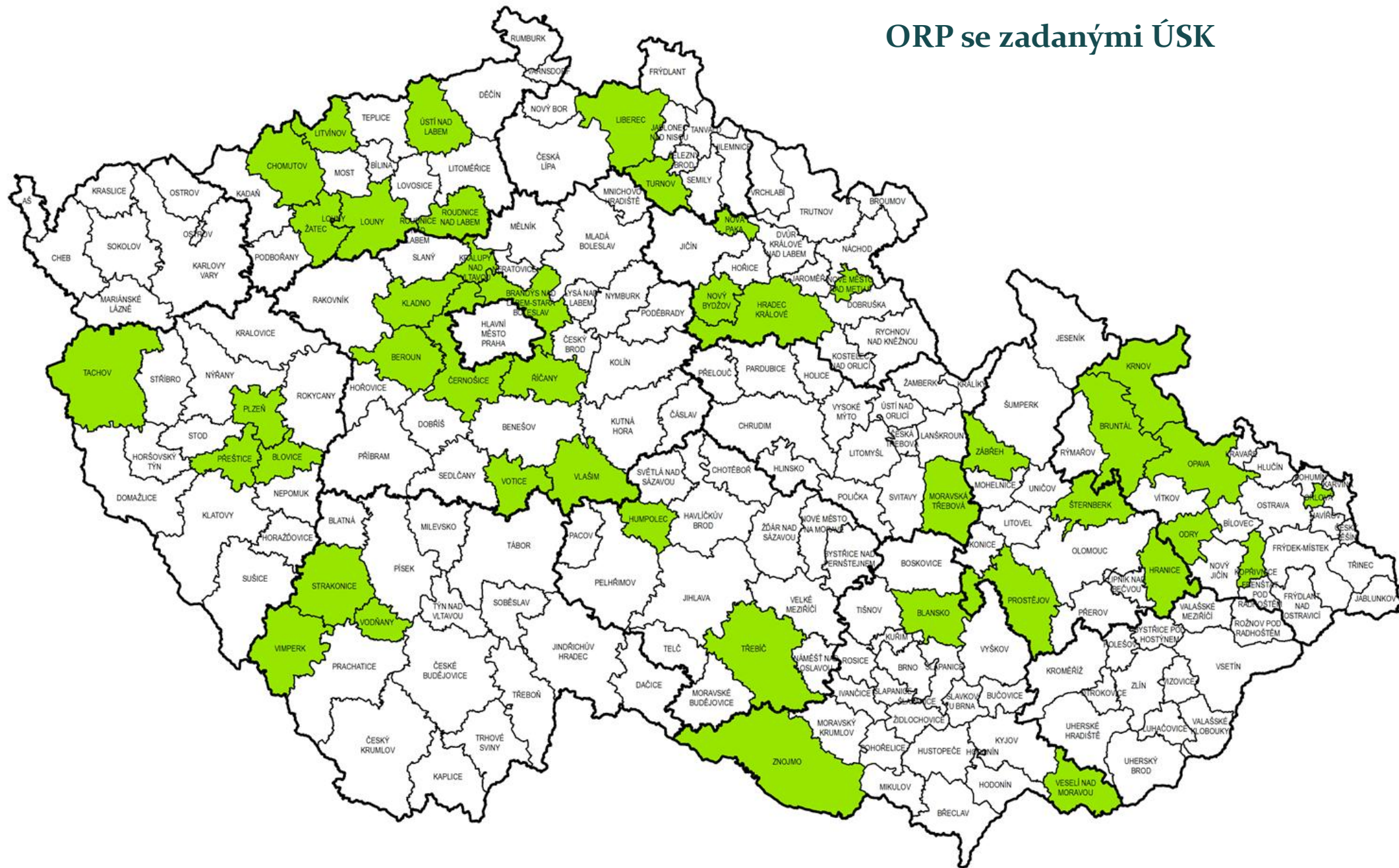
Rekreační využití krajiny

- navržená panoramatická turistická trasa a cyklotrasa "Zemědělskou krajinou pod Ždánickým lesem"

Dopravní infrastruktura a prostupnost krajiny

- cesty a pěšiny
- obnova historické cesty

ORP se zadanými ÚSK

Realita ochrany krajiny – památková péče

Krajina v památkové péči

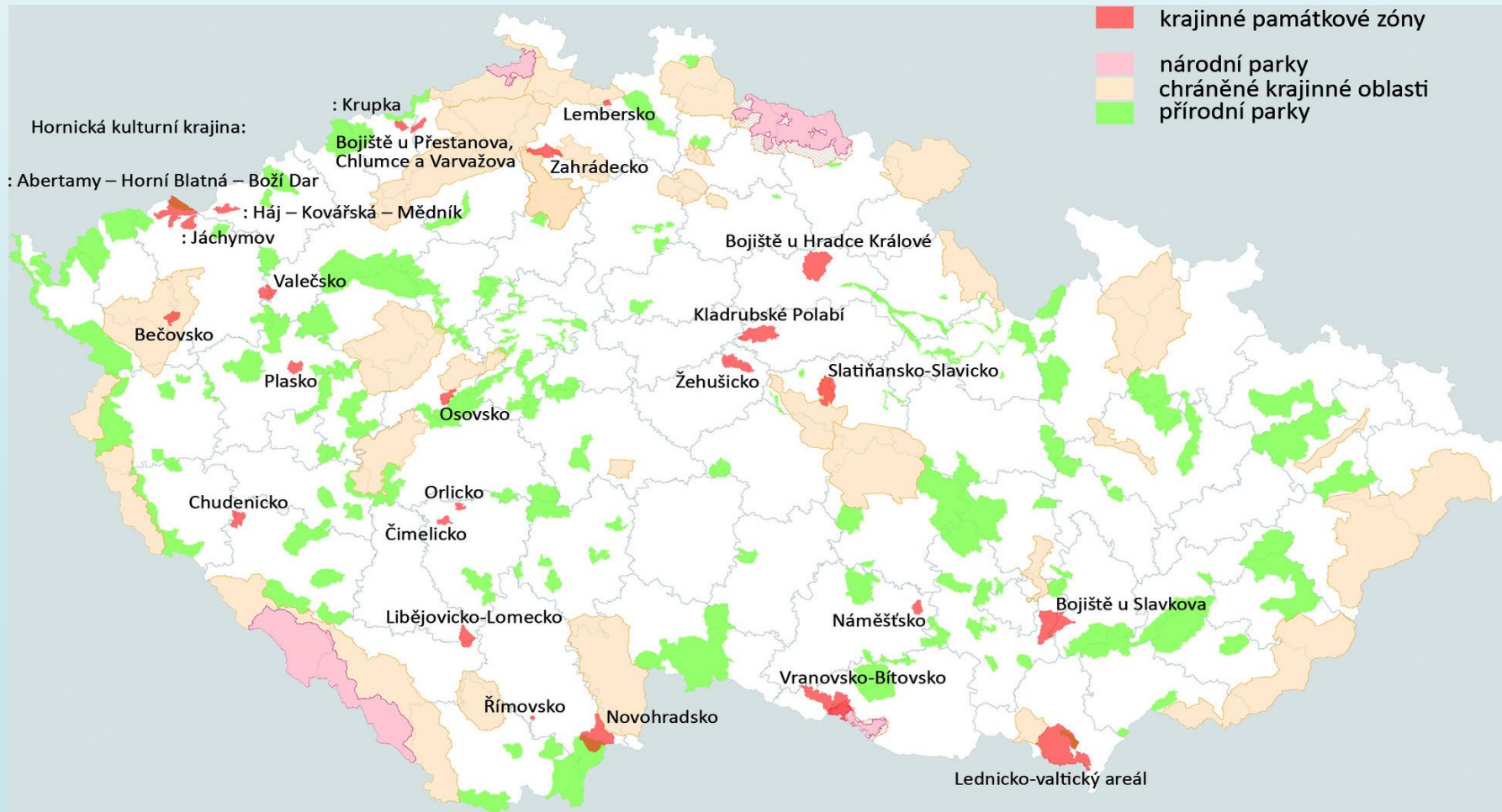
Ochrana kulturní krajiny jen prostřednictvím památkových zón (krajinné památkové zóny). V nich se posuzují záměry na nemovitostech s ohledem na hodnoty KPZ.

Lednicko - Valtický areál. K. Kuča

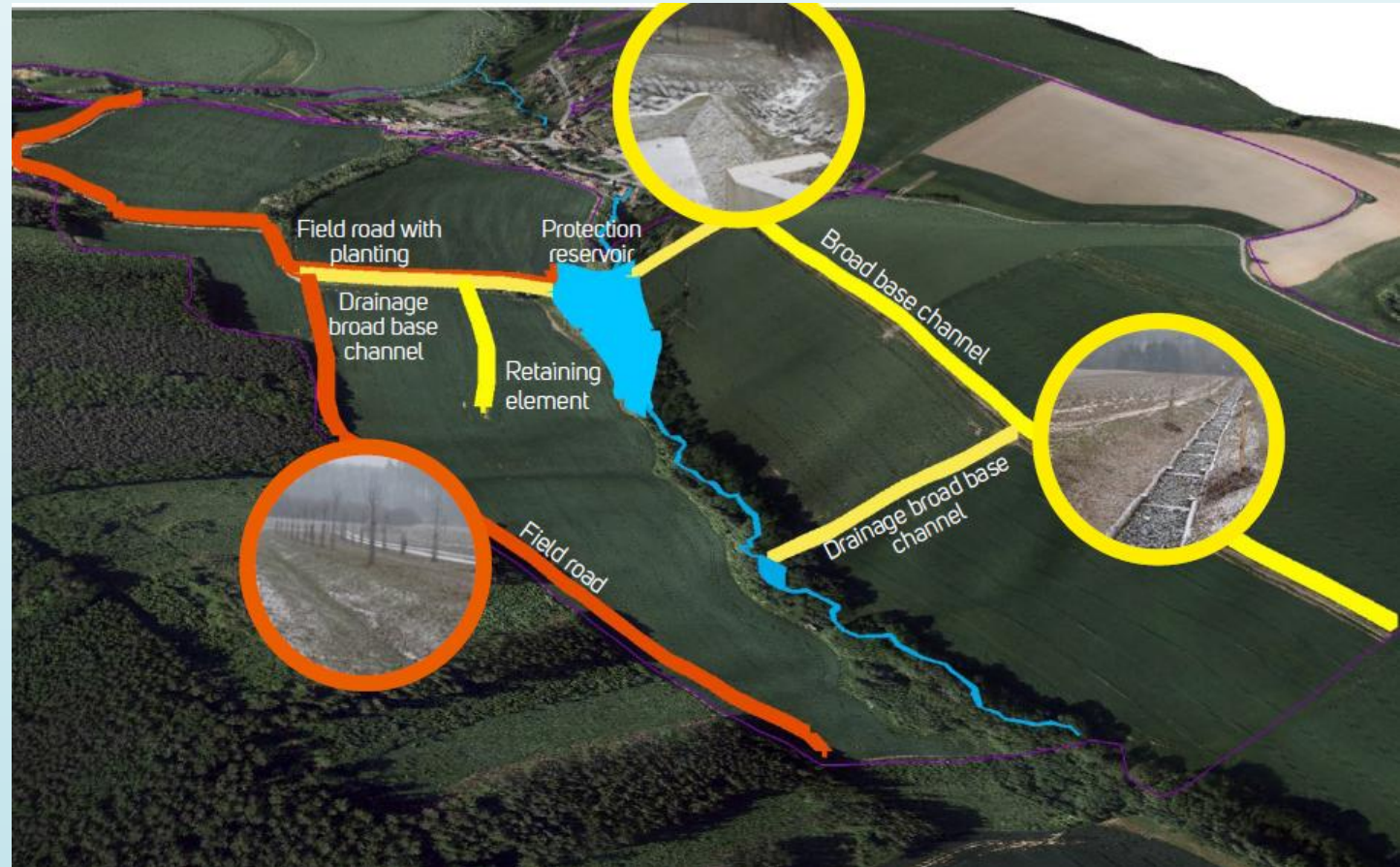
Realita ochrany krajiny – památková péče

V ČR bylo vyhlášeno 24 KPZ.

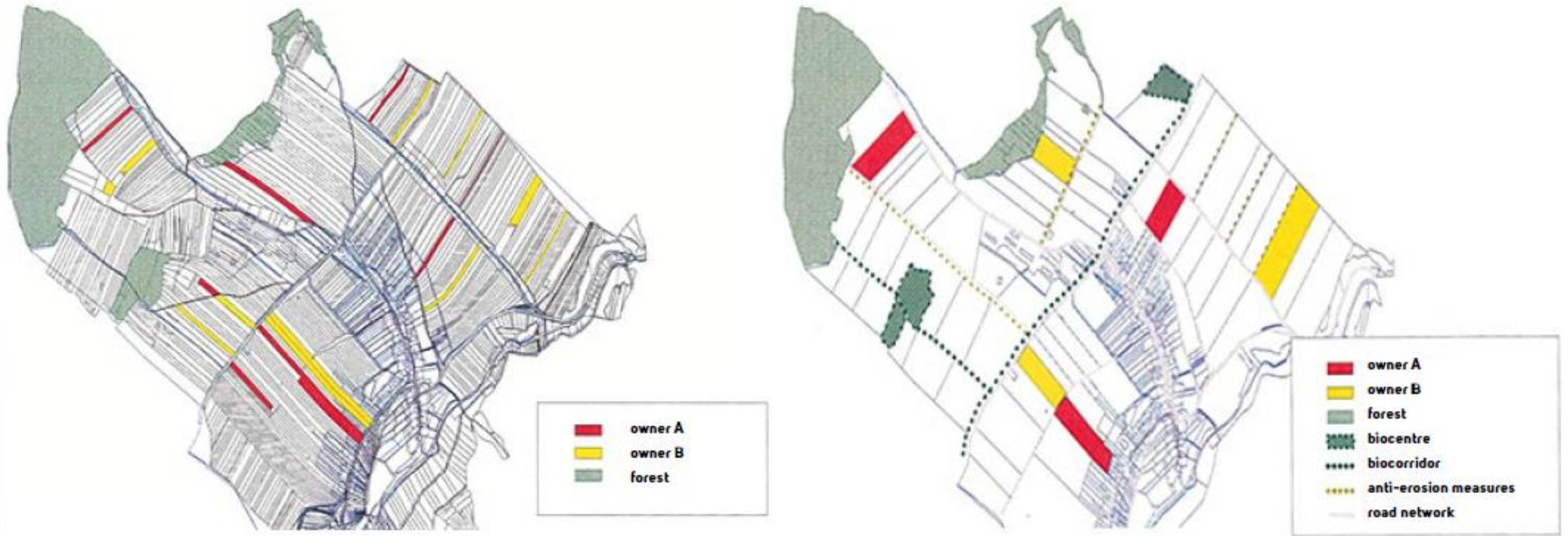
Realita ochrany krajiny – pozemkové úpravy

- představují činnost, jejímž cílem je v první řadě napomáhat účelnému a racionálnímu hospodaření v zemědělské krajině a s tím související ochraně a tvorbě této krajiny
- Disponují nástroji, díky kterým mohou stanovit různá krajinotvorná opatření a také je realizovat

Realita ochrany krajiny – pozemkové úpravy

Pozemkové úpravy

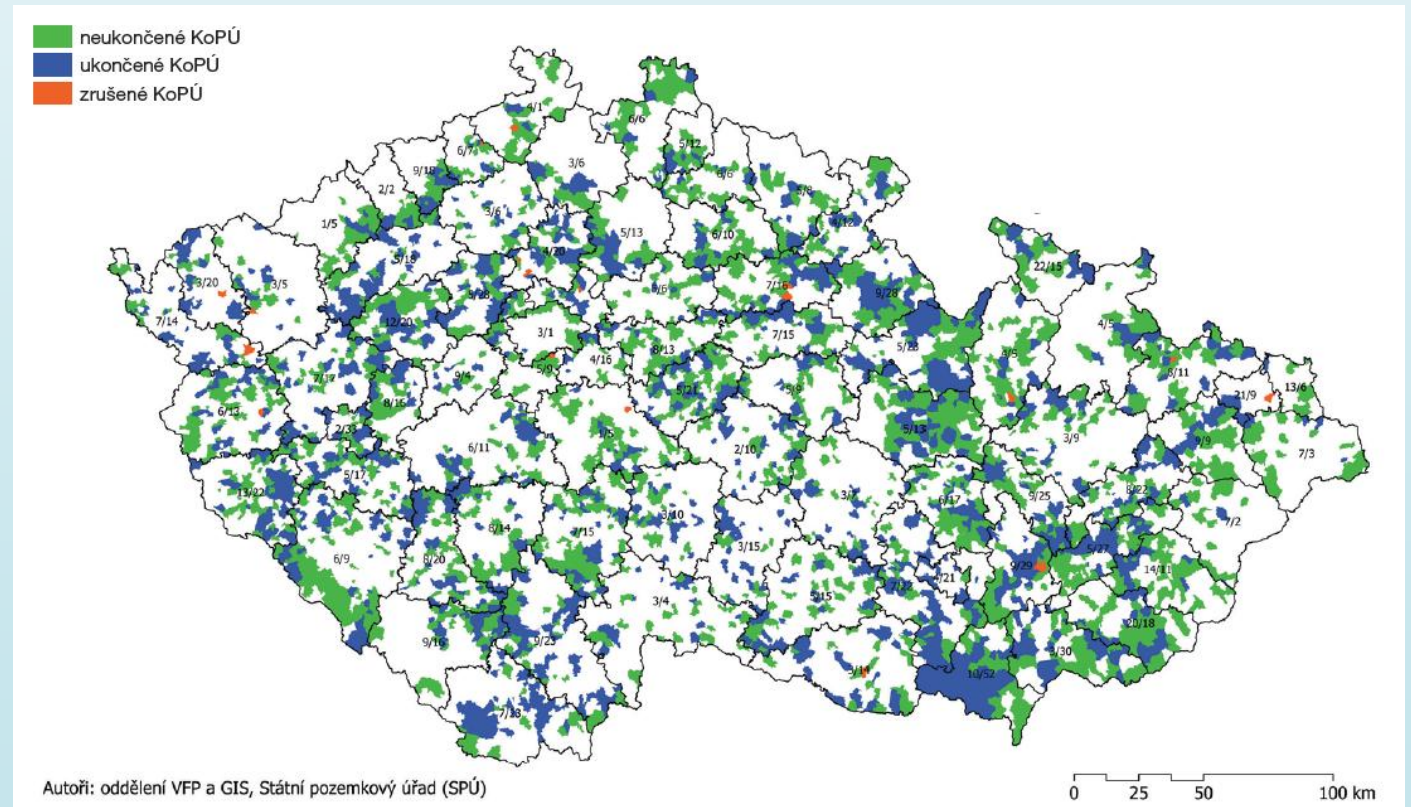

Realita ochrany krajiny – pozemkové úpravy

- Typologie území pozemkové úpravy (nově)
 - Sjednotit v rámci SPÚ zadání KoPÚ vzhledem k základním a společenským zájmům
 - Umožnit pracovníkům poboček pozemkových úřadů před zahájením komplexní pozemkové úpravy specifikovat pro řešené území základní zájmy a charakteristiky
 - společenské – veřejně prospěšné zájmy
 - Klasifikovat parametry KoPÚ do předem stanovených kategorií, jejichž pomocí bude možné stanovit do zadávací dokumentace náročnost zpracování KoPÚ.

Realita ochrany krajiny – pozemkové úpravy

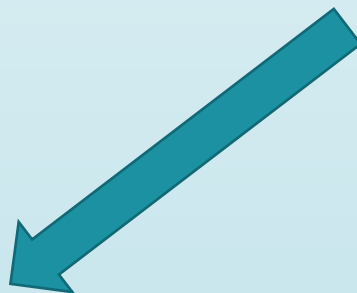
- 17 % rozlohy ČR má ukončené PÚ
- 14% rozlohy území má zahájené PÚ

Realita ochrany krajiny – pozemkové úpravy

Velké Bílovice

6 let po PÚ...

Realita ochrany krajiny – zemědělství

Z nejúrodnější jižní Moravy je vyprahlá krajina, vznikne záchranný fond

22. ledna 2018 9:45

Počasí trápí zemědělce na jižní Moravě dlouhodobě. Vznikl tak nový plán. Aby překonali těžké časy, mohli by čerpat peníze ze speciálního fondu. Jeho pravidla se teprve chystají, plošně přispívat se ale farmářům moc nechce.

(ilustrační snímek) | foto: Michal Klíma, MAFRA

Z dříve nejúrodnější jižní Moravy se stala vyprahlá krajina a rostlinná i živočišná výroba jsou v ekonomickém ohrožení. Státní pomoc ale v krizi nemusí přijít včas a často není dostatečná. Agrární komora chce proto zřídit Fond těžko pojistitelných rizik, kam budou svými odvody přispívat jak

Reklama

Booking.com

Marrakech - Riad Jnane d'O

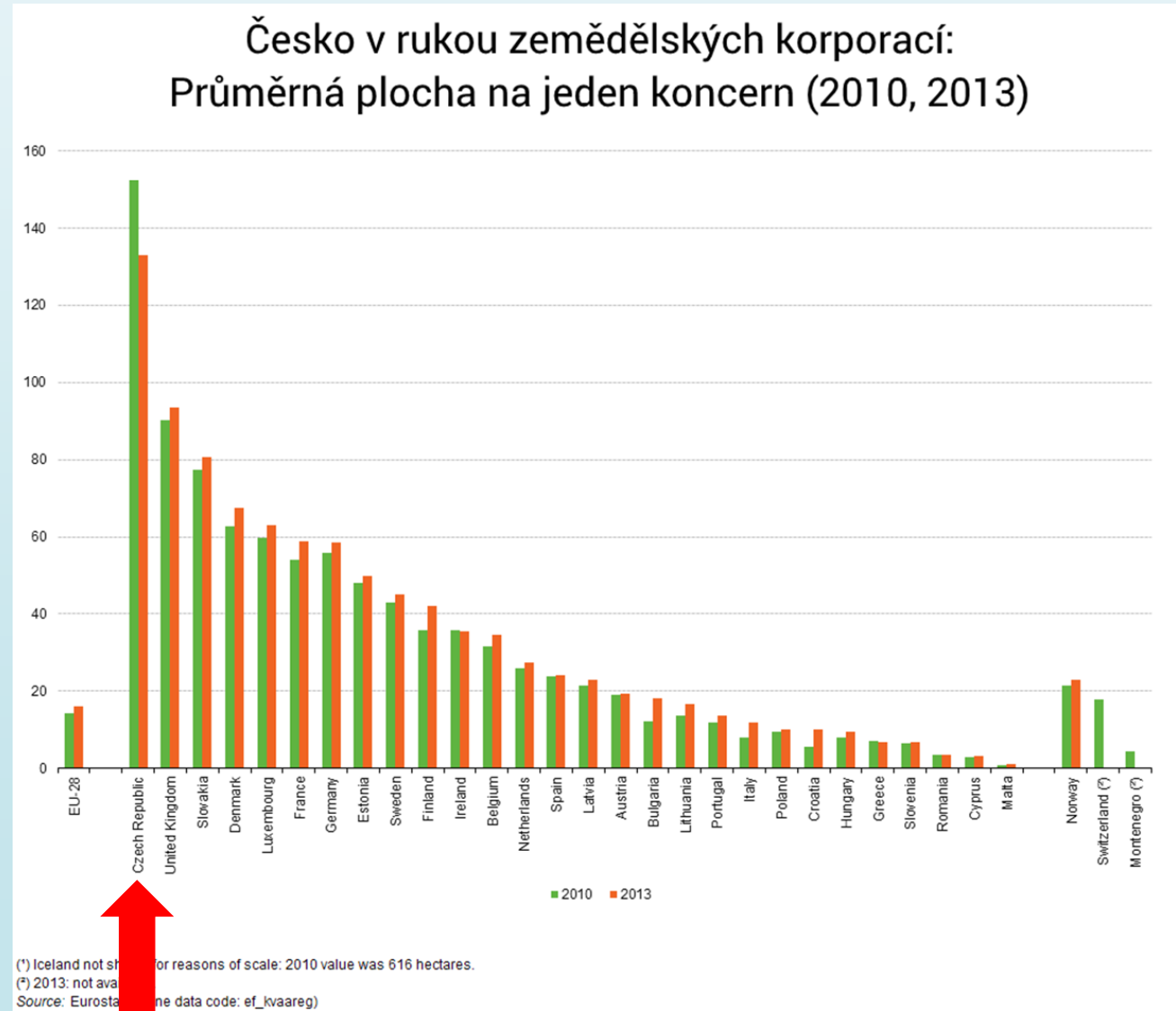
€ 135

Realita ochrany krajiny – zemědělství

Problémy současného zemědělství:

- Dotace
- Vztah k půdě

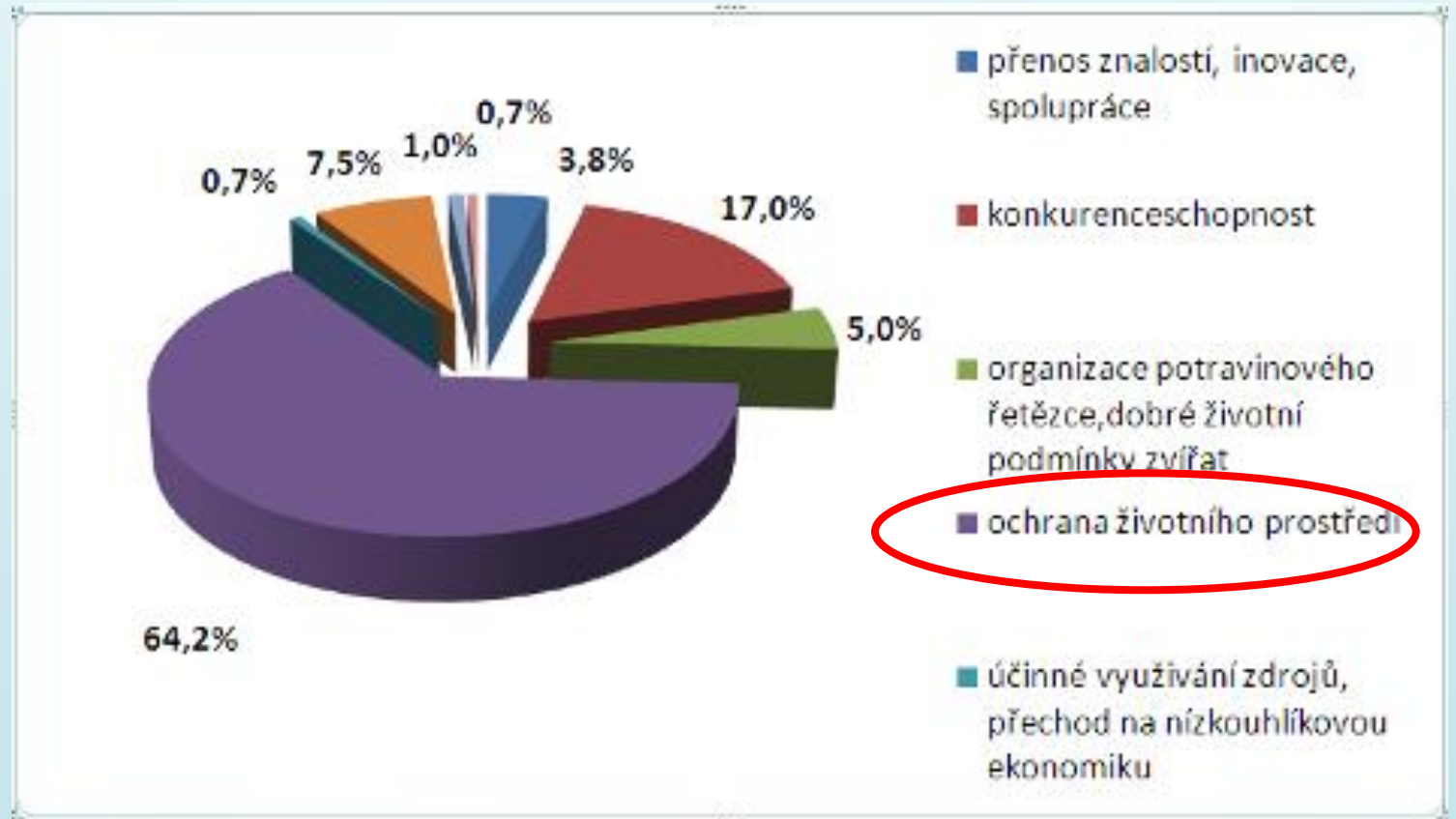
Průměrná výměra půdního bloku je 10 ha. V roce 1948 byla průměrná velikost obhospodařovaného pozemku 0,25 ha...

Realita ochrany krajiny – zemědělství

Dotace

= 170 mld. Kč dotací za posledních 5 let

(krácení dotací v důsledku poškozování půdy jen ve výši 43 mil. Kč tedy 0,0025 %)

Struktura dotací z PRV 2014 - 2020

Realita ochrany krajiny – zemědělství

- Členské státy si budou muset stanovit kvantitativní cíle, které plnění uvedených dohodnutých cílů zajistí. Budou mít možnost vypracovat takové strategické plány, které v oblasti klimatu a životního prostředí zohlední jejich místní potřeby
- ...bude existovat jedna úroveň požadavků pro přímé platby, jeden soubor pravidel řízení a kontroly a sníží se administrativní zátěž členských států a zemědělců. V rámci posílení subsidiarity bude opuštěn přístup „jedno univerzální řešení pro všechny“ a bude se vyžadovat, aby přijímaná opatření měla jasnou vazbu na životní prostředí.

V Bruselu dne 29.11.2017
COM(2017) 713 final

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ

Budoucnost potravinářství a zemědělství

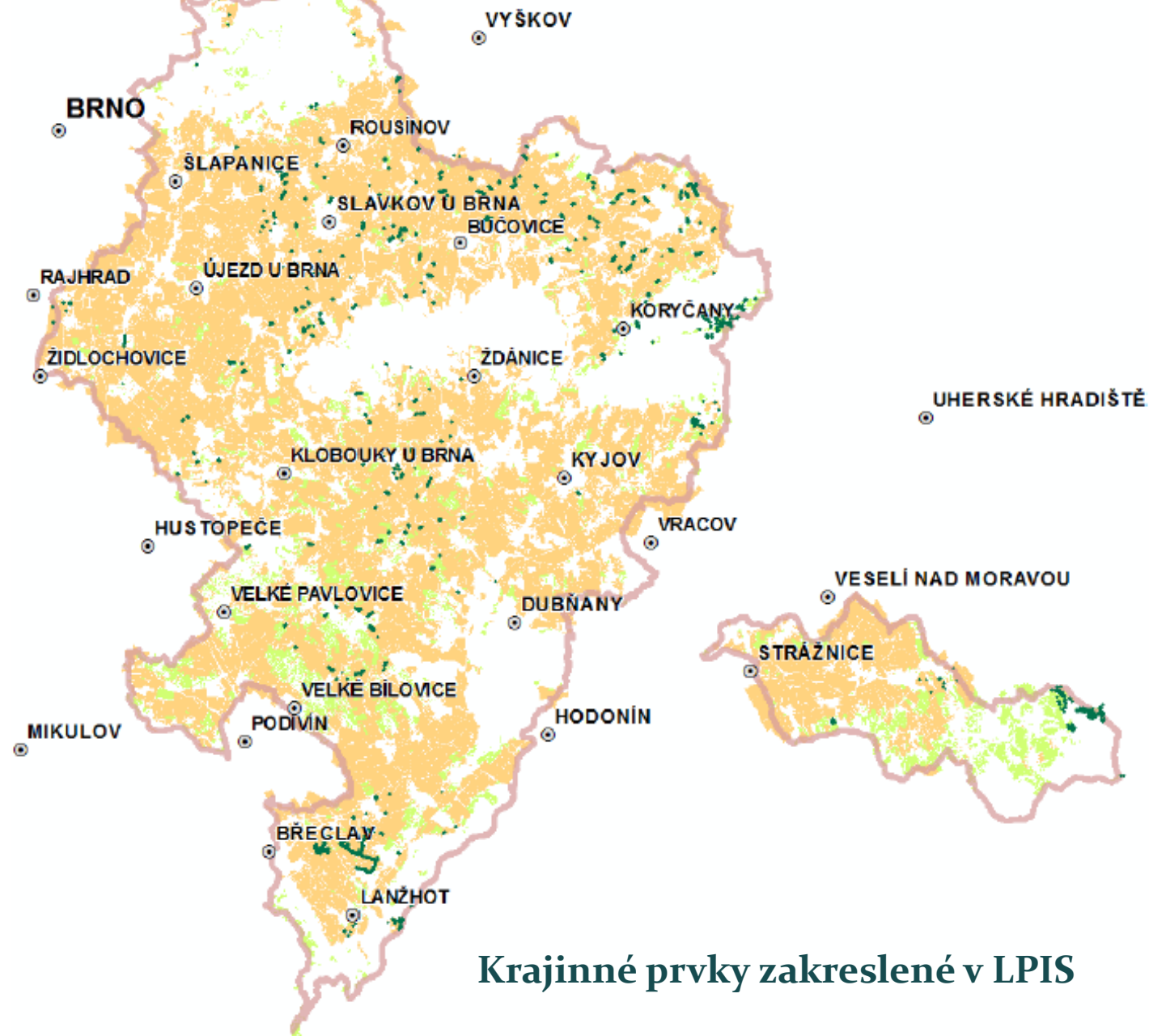
Realita ochrany krajiny – zemědělství

- Změnit systém dotací
- LPIS jako strategický nástroj rozhodování o potřebách v území
- Postupně měnit strukturu farem

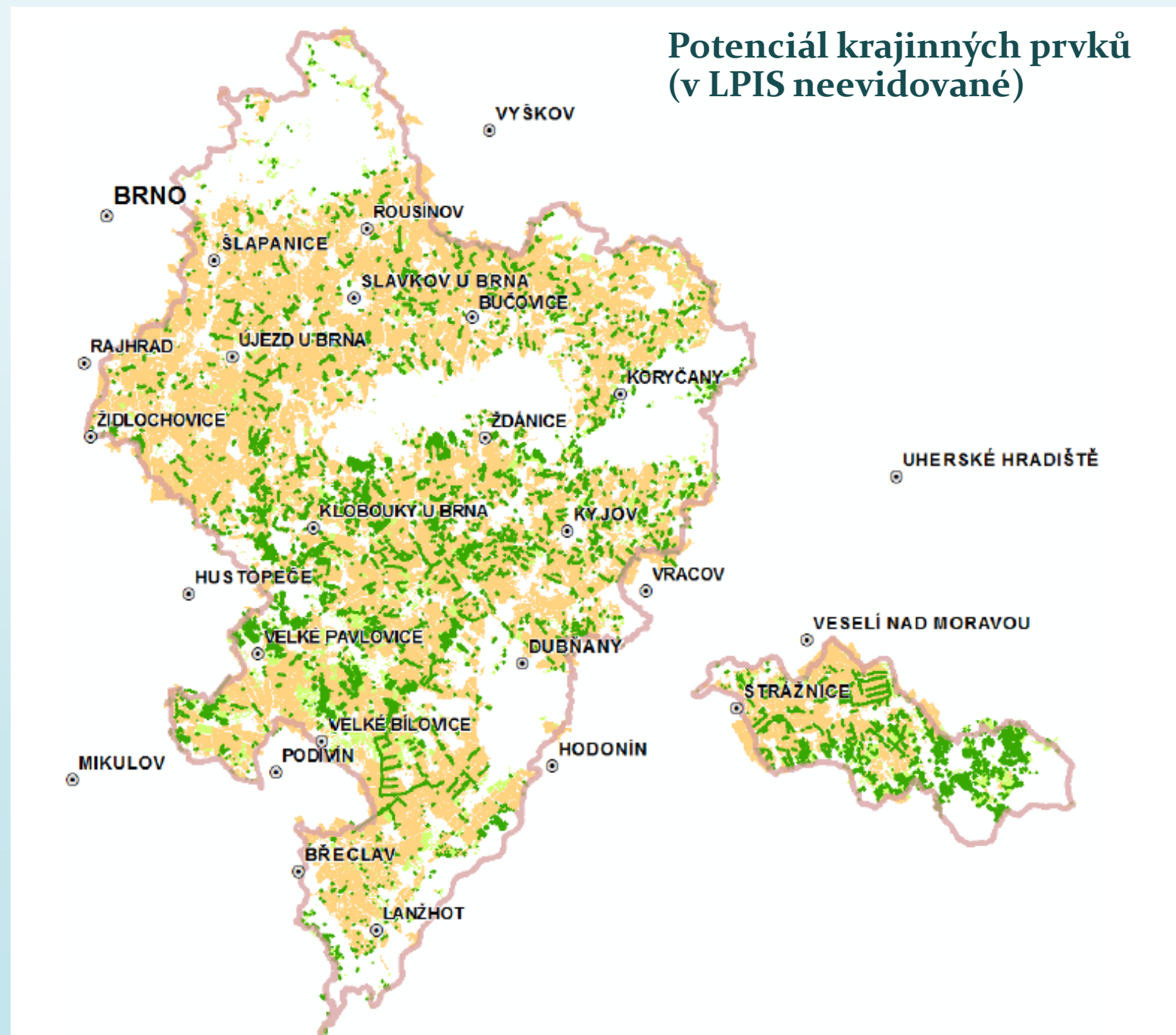
Potenciál krajinných prvků

- V lokalitách s vysokým podílem zornění a působením degradačních faktorů je podíl registrovaných KP nízký

Potenciál krajinných prvků

- Registrace a zejména vytváření nových krajinných prvků může znamenat v řadě lokalit zásadní přínos pro zlepšení stavu krajiny.
- Je nutné řešit management krajinných prvků

Závěry a diskuse

- Krajině chybí heterogenita
- Přístup k ochraně krajiny se z pozice OP dlouhodobě nevyvíjí
- Chybí vize krajiny a širší podpora na její realizaci
- Dotace jsou nesystémové, případně nahrávají zájmovým skupinám